

Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) projektų 2016 m. apžvalga

Apžvalgą parengė VšĮ „Investuok Lietuvoje“ analitikai

Turinys

1. Santrauka	3
2. TUI metodologiniai aspektai	4
3. TUI projektai pasaulyje ir Europos Sąjungoje	6
4. TUI projektai VRE	9
4.1 TUI projektai VRE pagal veiklas.....	10
4.2 Daugiausiai VRE investuojančios šalys	12
5. TUI projektai Lietuvoje 2016 m.	13
5.1 TUI projektai Lietuvoje pagal veiklas.....	13
5.2 Daugiausiai TUI projektų vykdžiusios šalys	15
5.3 2016 m. TUI projektų Lietuvoje pavyzdžiai.....	15
6. Pastabos.....	19

1. Santrauka

Tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) buvo ir yra vertinamos kaip vienas iš ūkio plėtros veiksnių, todėl visos šalys, tarp kurių ir Lietuva, skatina tarptautinio kapitalo atėjimą. Konkurencija dėl investicijų pritraukimo yra labai didelė: valstybės įvairiais būdais akcentuoja šalies privalumus, taiko mokesťines lengvatas ar siūlo kitokio tipo finansines paskatas. Į investuotojų poreikius atsižvelgiama tobulinant infrastruktūrą, rengiant švietimo programas ir kitaip gerinant investicinę aplinką šalyje.

Užsienio investicijos šaliai yra naudingos tuomet, kai jos kuria pridėtinę vertę ir kelia žmonių gyvenimo bei visos ekonomikos lygį. Dėl šių priežasčių centrinių bankų skelbiamas pinigų srautų judėjimas iš užsienio į šalį nėra pakankamas rodiklis, nes jis nebūtinai reiškia teigiamą ar neigiamą poveikį ekonomikai. TUI pritraukimo agentūros „Investuok Lietuvoje“ manymu, plyno lauko TUI projektai, jų kuriamos darbo vietos ir investicijos į ilgalaikį turtą visada kuria pridėtinę vertę ir augina šalies ekonomiką. Valstybės pastangos gerinant investicinę aplinką taip pat kur kas ženkliau atspindi vertinant TUI projektus, negu centrinių bankų skelbiamą TUI srautų statistiką.

Duomenų bazės *fDi Markets* duomenimis, pasaulyje 2016 m. TUI projektų skaičius šiek tiek sumažėjo, tačiau sukurtų darbo vietų skaičius ūgtelėjo. Panašiai situacija vystėsi ir Europos Sąjungoje (toliau – ES). Daugiausiai investuotojų dėmesio sulaukė didžiausios ES šalys – Jungtinė Karalystė, Vokietija, Prancūzija. Visgi, įvertinus šalies dydį, Airija ženkliai pirmauja pagal TUI projektų skaičių, tenkantį milijonui šalies gyventojų. Lietuva pagal šį rodiklį jau keli metai iš eilės užima lyderės poziciją tarp Vidurio ir Rytų Europos (toliau – VRE) šalių¹. Visos ES kontekste Lietuva atrodo taip pat gerai – užima penktą vietą.

Pagal TUI projektų suplanuotas darbo vietas Lietuva yra ES vidutiniokė. Viena priežasčių, dėl kurių sunku išsiveržti tarp lyderių, yra tai, kad didesnės apimties projektuose Lietuva nusileidžia daugeliui regiono valstybių savo dydžiu, o didelė darbuotojų pasiūla yra vienas esminių klausimų, rūpimų investuotojams. Iš kitos pusės, Lietuva skiriasi nuo VRE šalių tuo, kad pritraukia daug dizaino, vystymo ir testavimo projektų, kuriuos dažniausiai vykdo informacinių technologijų (toliau – IT) įmonės. Šie projektai nekuria daug darbo vietų, tačiau didžiausia jų nauda yra inovatyvumas. Akivaizdu, kad Lietuvoje, kur aukštųjų technologijų dalis sudaro labai menką ekonomikos dalį, šie aukštesnę pridėtinę vertę kuriantys projektai yra itin svarbūs.

Kituose šios apžvalgos skyriuose pateikiama informacija apie TUI projektų dinamiką ES ir VRE, pagrindinius investavimo motyvus regione, dažniausiai vykdomas veiklas bei investuojančias šalis. Galiausiai, apžvelgiami TUI projektai Lietuvoje, jų veiklos, investuotojai bei pateikiamas pagrindinių 2016 m. paskelbtų projektų sąrašas.

¹ Šioje analizėje VRE priskiriamos šios šalys: Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija, Čekija, Slovakija, Vengrija, Slovėnija, Bulgarija ir Rumunija.

2. TUI metodologiniai aspektai

Tiesioginės užsienio investicijos dažniausiai suprantamos kaip centrinių bankų pateikiamas TUI srauto statistinis rodiklis. Tačiau svarbu suprasti, kad srautą lemia daug veiksnių, ir negalima vienareikšmiškai teigti, jog teigiamas srautas turės teigiamą poveikį šalies ūkiui.

Pagal sukauptųjų TUI rodiklį, tiksliau, pagal jo dalį, tenkančią vienam gyventojui, Lietuva atsilieka nuo daugelio ES šalių. Mažą užsienio investuotojų skvarbą paaiškina keletas veiksnių. TUI kaupiamos tik nuo nepriklausomybės atgavimo, o ją atgavus, Lietuvoje buvo įvesta daug apribojimų užsienio investuotojams dalyvauti privatizacijos procesuose. Akivaizdu, kad stipriai atsiliekame nuo Estijos, ir yra aiški pagrindinė to priežastis – užsienio investuotojų atėjimas į Estiją nuo pat privatizacijos pradžios po nepriklausomybės. Ankstyvas užsienio įmonių steigimasis Estijoje skatino ir tolimesnes investicijas. Grįžtant prie Lietuvos, per pastaruosius metus reinvesticijos² sudaro reikšmingą TUI srauto dalį. Kadangi atsiliekame pagal sukauptą kapitalą, negalime tikėtis didelio pelno, kuris nepaskirstytas dividendais virsta reinvesticijomis. Todėl šalis, sukopusios daugiau TUI, turi svarų pranašumą toliau pritraukdamos TUI srautą.

Kita žemo TUI statistikos lygio priežastis – galimai mažas užsienio investuotojų įsitraukimas į įmonių įsigijimo sandorius. Didžiausias TUI potencialas slypi šalies transporto, elektros, dujų, garo tiekimo, nekilnojamojo turto, prekybos, profesinės, mokslinės ir techninės veiklos bei administracinės ir aptarnavimo veiklos sektoriuose³. Šie sektoriai pasižymi didžiausiais nuosavo kapitalo kiekiais ir maža užsienio kapitalo skvarba. Todėl užsienio investuotojų pritraukimas per įsigijimo sandorius šiuose sektoriuose būtų greičiausias kelias į sukauptųjų TUI augimą. Tačiau nuosavybės teisių perleidimas užsienio investuotojams negarantuoja teigiamo poveikio šalies ūkiui – verslo plėtra nebūtinai yra naujųjų savininkų planas.

Didelį TUI srautą gali lemti specialiosios paskirties įmonės (SPĮ) (angl. *special purpose entity*). Štai Liuksemburge apie 90 proc. TUI srauto keliauja per SPĮ. Taip nutinka, kai, pavyzdžiui, JAV įmonė investuoja į įmonę Kinijoje per SPĮ Liuksemburge. Kad ir kaip stipriai toks sandoris paveiktų TUI statistiką, jis Liuksemburgo šalies ūkiui darys tik menką įtaką. Taigi, centrinių bankų skelbiama TUI statistika, nors yra patogi ir viešai prieinama, nėra tinkamiausias rodiklis, valstybės poveikis jam yra itin ribotas. Atsižvelgiant į tai, nėra prasminga vadovautis šiuo rodikliu, vertinant TUI skvarbą šalyje, ypač vertinant rodiklio duomenis izoliuotai.

„Investuok Lietuvoje“ siūlymu, vertingiau nagrinėti plyno lauko investicijas, kuomet užsienio įmonės į Lietuvą perkelia tam tikrą veiklą, steigdamos naujus arba plėsdamos esamus padalinius ir kurdamos naujas darbo vietas. Tokie projektai nebūtinai lemia didelį TUI srautą, tačiau augina šalies ūkį per kuriamas darbo vietas bei pridėtinę vertę.

² Reinvesticijos – tai dividendais nepaskirstytas pelnas, generuojamas užsienio valdomų įmonių Lietuvoje.

³ „Investuok Lietuvoje“ analizė, remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2017

Deja, TUI projektų statistika nėra skelbiama statistikos ar centrinių bankų rodiklių duomenų bazėse. Vis dėlto, yra keletas šaltinių, pateikiančių šio tipo duomenis. Mūsų vertinimu, šiuo metu geriausiai TUI projektų statistiką pateikia duomenų bazė *fDi Markets, the Financial Times Limited* paslauga⁴. Nors minėta duomenų bazė ir turi trūkumų, vis dėlto tokia statistika yra įdomi ir naudinga, ypač siekiant įvertinti Lietuvos situaciją kitų šalių kontekste. Šio šaltinio duomenys naudojami ir UNCTAD rengiamoje Pasaulio investicijų ataskaitoje⁵.

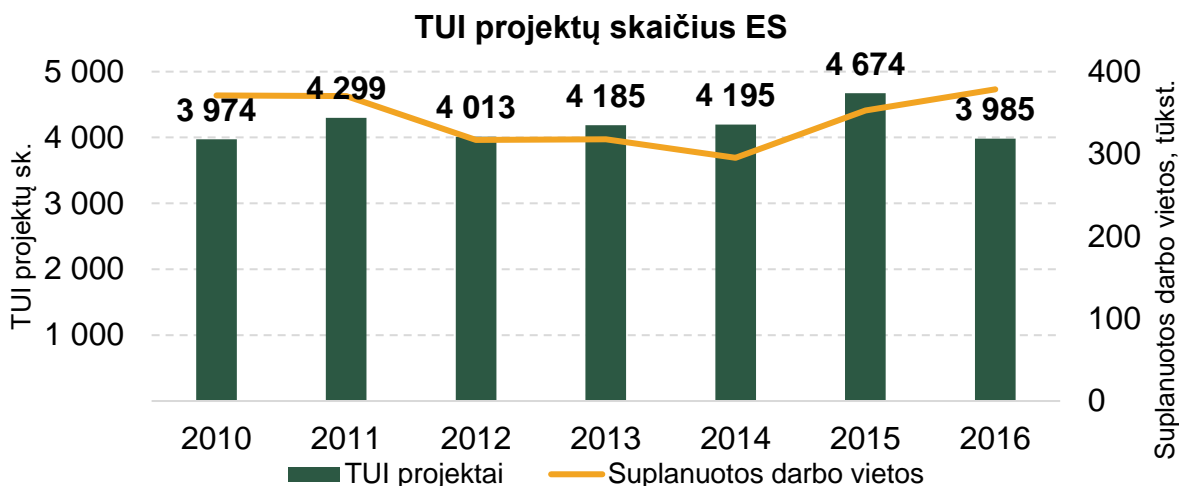
⁴ Atkreipiamas dėmesys į tai, kad fDi Markets duomenų bazėje pateikiami tik viešai skelbti projektai, o tais atvejais, kai informacija apie projekto rodiklius nėra viešai skelbta, yra naudojami įverčiai. Plačiau apie skirtumus skiltyje „6. Pastabos“

⁵ World Investment Report 2016, UNCTAD

3. TUI projektai pasaulyje ir Europos Sąjungoje

Paskutiniaisiais metais pasaulio ekonomikos augimui neigiamą poveikį daro augantis neapibrėžtumas, kuriam didžiausią įtaką daro geopolitiniai veiksniai. Vis dėlto, makroekonominiai duomenys rodo, kad vartotojai ir įmonės į šias grėsmes beveik nereaguoja. Ekonominę padėtį šiek tiek stabilizuoja padidėjusios naftos ir kitų žaliavų kainos, kurios lengvina nuo žaliavų priklausančių valstybių finansinę padėtį⁶. Tačiau TUI projektų skaičius pasaulyje pernai mažėjo 4 proc. iki 12 600 ir buvo mažiausias nuo 2010 m. Suplanuotų darbo vietų skaičius priešingai – paaugo 5 proc. Tai reiškia, kad nors projektų buvo vykdoma mažiau, jų apimtys buvo didesnės.

Panaši situacija stebėta ir ES – projektų skaičius nukrito 15 proc., tačiau suplanuotų darbo vietų skaičius ūgtelėjo 7 proc. iki 379 tūkst. (Pav. 1). Daugiausiai projektų pavyko pritraukti Jungtinei Karalystei, Vokietijai ir Prancūzijai – kartu jų rezultatas sudaro 46 proc. visų TUI projektų ES. Pagal suplanuotas darbo vietas pirmoje vietoje lieka Jungtinė Karalystė, o antra ir trečia vieta atitenka VRE šalims Lenkijai ir Rumunijai.

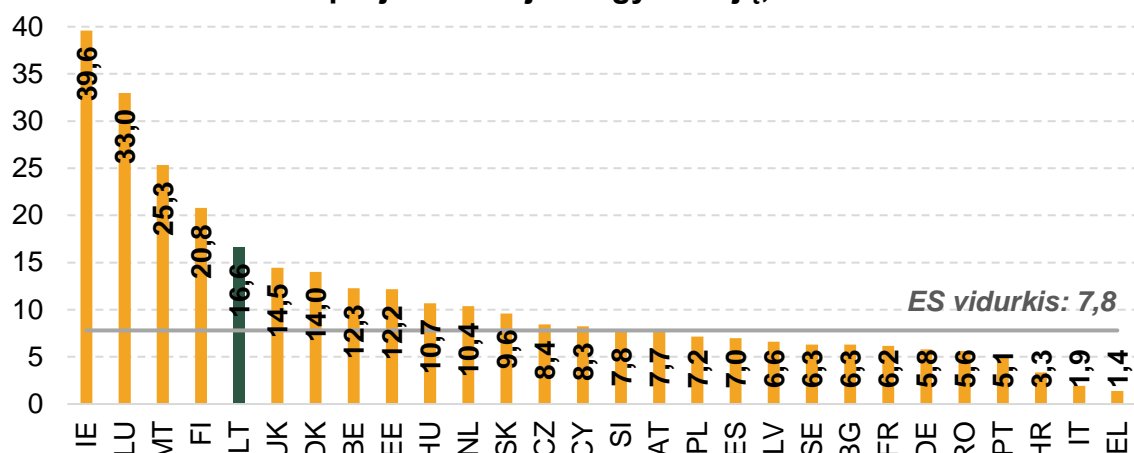

Pav. 1 TUI projektų ir jų suplanuotų darbo vietų skaičius ES 2010-2016 m. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

Kiek kitaip situacija atrodo, vertinant TUI projektų rodiklius pagal šalių gyventojų skaičių. Airija, seniai žinoma kaip užsienio investicijų pritraukimo lyderė, 2016 metais taip pat pirmavo, lenkdama ES vidurkį 5 kartus (Pav. 2). Antrą ir trečią vietas užima Liuksemburgas ir Malta – mažos valstybės, kuriose vykdyti atitinkamai 19 ir 11 TUI projektų, beveik visi jie paslaugų sektoriuose. Po jų rikiuojasi Suomija, kurios trečdalis projektų vykdo pardavimus ir rinkodarą – ši veikla dažniausiai orientuojasi į vietinės rinkos aptarnavimą. Palyginimui, Lietuvoje šie projektai pernai sudarė tik 15 proc. visų projektų. Lietuva pagal TUI projektus, tenkančiu milijonui gyventojų, užima 5 vietą ir lenkia ES vidurkį 2,1 karto (Pav. 2). Kaip ir ankstesniais metais, Lietuva stipriai pirmuoja tarp VRE šalių.

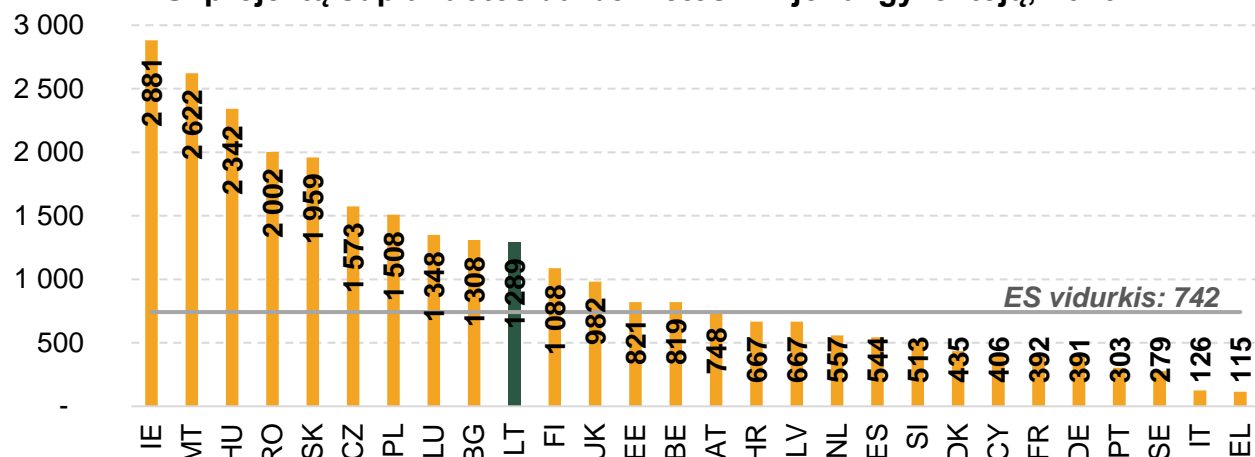
⁶ „SEB analitikai: pasaulio ekonomikos laivas – per bangas į priekį“, 2017, SEB

TUI projektai milijonui gyventojų, 2016

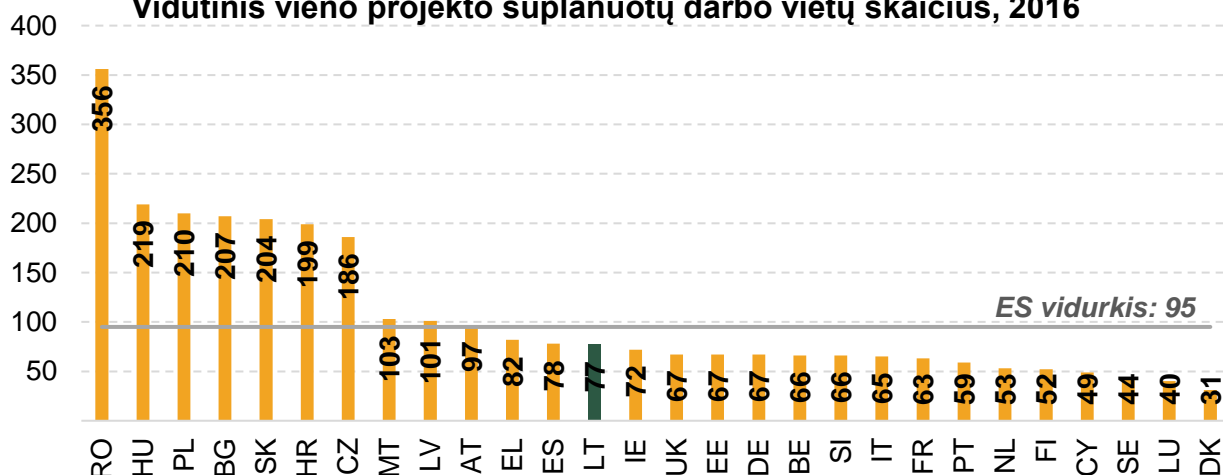
Pav. 2 TUI projektų skaičius milijonui gyventojų ES šalyse. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017; Eurostat, 2017

TUI projektų suplanuotos darbo vietos milijonui gyventojų, 2016

Pav. 3 TUI projektų suplanuotų darbo vietų skaičius milijonui gyventojų ES šalyse. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017; Eurostat, 2017

Vidutinis vieno projekto suplanuotų darbo vietų skaičius, 2016

Pav. 4 Vidutinis vieno projektų suplanuotų darbo vietų skaičius ES šalyse. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

Vis dėlto, VRE šalys lipa į ES viršų, matuojant TUI projektų suplanuotas darbo vietas milijonui gyventojų ir ypač vidutinį vieno projekto suplanuotų darbo vietų skaičių (Pav. 3, Pav. 4). Tai reiškia, kad Vakarų Europoje vykdomi projektai yra mažesnės apimties. Iš vienos pusės, darbui imlūs projektai yra vykdomi VRE šalyse, siekiant kaštų mažinimo. Kita vertus, dėl geresnės inovacijų ekosistemos, infrastruktūros, mokslo ir verslo bendradarbiavimo praktikos ir pan. Vakarų Europoje vykdoma didelė dalis mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) funkcijų turinčių projektų, kurie nereikalauja didelio skaičiaus darbo vietų. Taigi, tokie projektai tempia žemyn ir bendrą projekto suplanuotų darbo vietų vidurkį.

Tarp didesnių VRE šalyse vykdytų projektų galima paminėti „LG Chem“ (Pietų Korėja) investiciją, siekiančią apie 300 mln. Eur, Lenkijos mieste Vroclave, kur bus gaminamos elektrinių transporto priemonių baterijos. „Mercedes-Benz“ (Vokietija) pernai paskelbė investuojanti apie 580 mln. Eur į gamyklos Vengrijoje plėtrą. Tais pačiais metais įmonė paskelbė atidaranti ir naują gamyklą toje pačioje šalyje, kuri turėtų įdarbinti apie 2 500 darbuotojų ir dar labiau sustiprinti šalies rolę globalioje automobilių vertės grandinėje. Ta pati įmonė pernai paskelbė ir apie projektą Lenkijoje – čia bus gaminami varikliai lengviesiems automobiliams. Planuojamos investicijos viršija 500 mln. Eur. Automobilių klasteris vystėsi ir Bulgarijoje, kur šiam klasteriui pritaikytų jutiklių gamintoja „Sense Technologies“ paskelbė investuojanti 35 mln. Eur į gamyklą, įdarbinsiančią apie 1 500 darbuotojų.

Tarp kitose ES šalyse vykdytų projektų verta paminėti automobilių detalių gamintojo „Magna Steyr“ (Kanada) plėtrą Austrijoje, kur planuojama investuoti virš 500 mln. Eur ir įdarbinti apie 3 000 žmonių. Tarp paslaugų projektų išsiskiria konsultacijų įmonės „Deloitte Touche Tohmatsu“ (JAV) plėtra Prancūzijoje, kur planuojama įdarbinti apie 2 200 darbuotojų, dirbsiančių duomenų analitikos, kibernetinio saugumo, tvaraus vystymo ir kt. srityse.

Darbuotojų skaičius kol kas yra vienas iš pagrindinių rodiklių, matuojant šalies sėmę pritraukiant TUI projektus. Tačiau ateityje, tikėtina, didesnę svarbą įgaus kokybės vertinimas. VRE, kaip ir visoje ES, projektų apimtys, vertinant darbuotojų skaičių, turėtų trauktis. Pagrindinė to priežastis – vis daugiau sektorių apimanti robotizacija. Automatizuojant procesus tiek gamyklose, tiek paslaugų centruose, augs projektų kokybinis lygmuo. Kol kas Lietuvai šioje srityje sekasi gerai –pernai pagal TUI projektų kuriamų darbo vietų vertę Lietuva užėmė 10 vietą pasaulyje⁷.

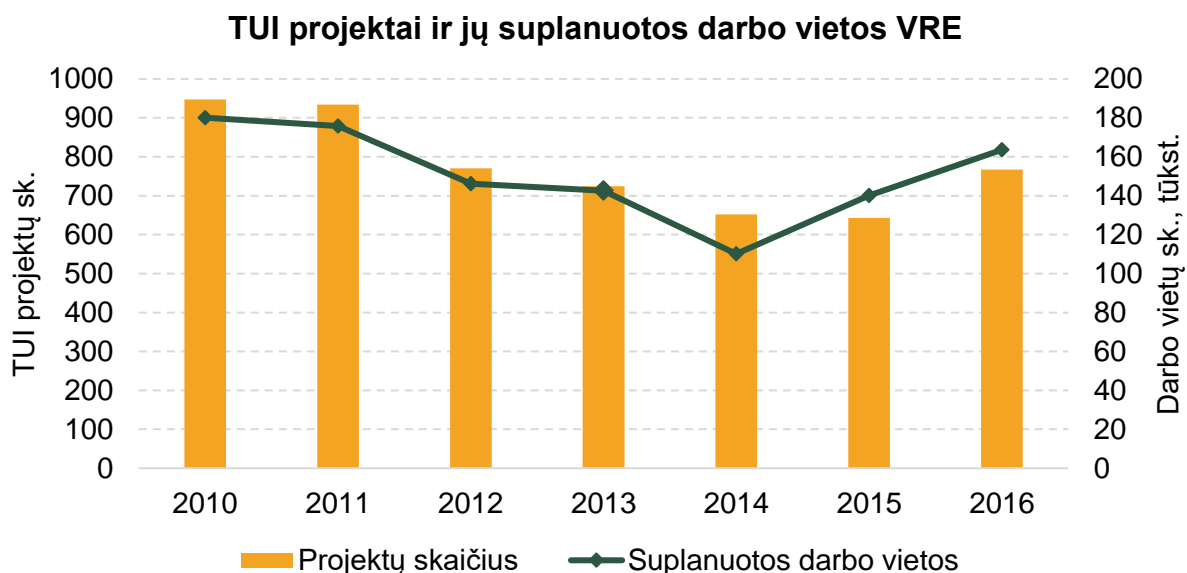
Aštrėjančioje konkurencinėje kovoje dėl TUI projektų vis dažniau laimėtojų gretas užims būtent tos šalys, kurios laiku išsikėlė tikslus, atitinkančius ateities ekonomikos poreikius – inovacijų ekosistemos tobulinimas, išsilavinimo kokybės ir reikalingų kompetencijų užtikrinimas.

⁷ „Global Location Trends. 2016 Annual Report“, 2016, IBM Institute for Business Value. Ši ataskaita vertina projektų sektorius ir veiklas ir pagal tai įvertina darbo vietas kuriamą vertę.

4. TUI projektai VRE

TUI projektų skaičius VRE 2016 m., lyginant su 2015 m., augo beveik penktadaliu (Pav. 5). Tai išties geras ženklas, iliustruojantis investuotojų pasitikėjimą regiono politika ir ekonomika.

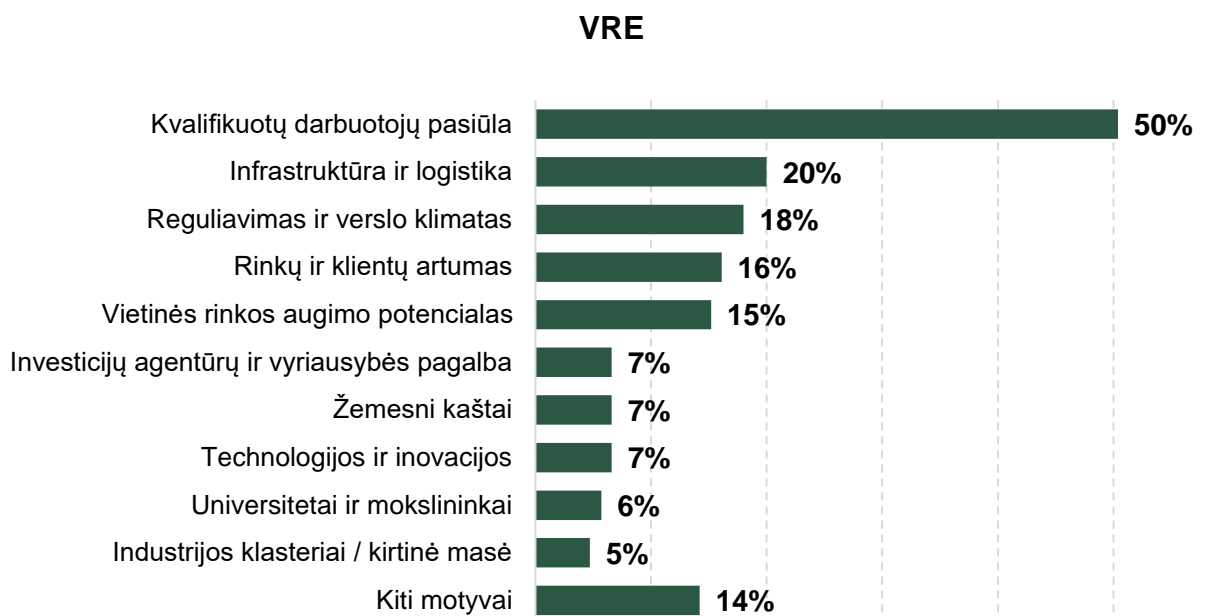
Pav. 5 TUI projektų ir jų suplanuotų darbo vietų skaičius VRE 2010-2016 m. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

Pagrindinė priežastis, 2016 m. lėmusi įmonių pasirinkimą steigti VRE regione, išliko kvalifikuotų darbuotojų pasiūla – šis aspektas svarbus net pusei investavusių įmonių. Lietuvoje darbuotojų kvalifikacija taip pat vienas iš pagrindinių investavimo motyvų, tačiau svarbu užtikrinti, kad ir ateityje bus užtikrinta aukštos kvalifikacijos darbuotojų pasiūla. Nors darbuotojų skaičiui sunku daryti įtaką palankesniu reguliavimu, vis dėlto esminį poveikį gali daryti švietimo iniciatyvos, pvz., mokymo programos, atitinkančios darbdavių poreikius, perkvalifikavimo programos ir pan. Šiuo metu esamas problemas Lietuvoje įvardija patys verslo atstovai: kaip nurodo „Spinter“ tyrimas, kurį inicijavo „Citadelė“ bankas, 28,1 proc. apklaustų šalies smulkių ir vidutinių įmonių vadovų tvirtina, kad potencialių darbuotojų išsilavinimas neatitinka jų lūkesčių bei bendrovių poreikių⁸. Tarp gamybos įmonių šį problemą dar ryškesnė – darbuotojų kvalifikacija netenkina net 40,3 proc. apklaustųjų.

„Investuotojų forumo“ rengiamame „Investuotojų pasitikėjimo indekse“ taip pat teigiama, kad užsienio šalių įmonės Lietuvos talentus ir kvalifikuotus darbuotojus laiko vienu svarbiausių šalies privalumų, tačiau darbuotojų trūkumas artimiausiu metu gali tapti vis rimtesnė kliūtis investicijoms ir plėtros planams. Net 64 proc. apklaustųjų investuotojų nurodo dažnai susiduriantys su veiklos sunkumais, kuriuos lemia kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas⁹.

⁸ „Viena didžiausių įmonių problemų – tinkamų darbuotojų trūkumas“, 2016, www.citadele.lt

⁹ „Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indeksas“, I ketvirtis, 2017, „Investuotojų forumas“

Pav. 6 Pagrindiniai motyvai, lemiantys šalių apsisprendimą investuoti VRE. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

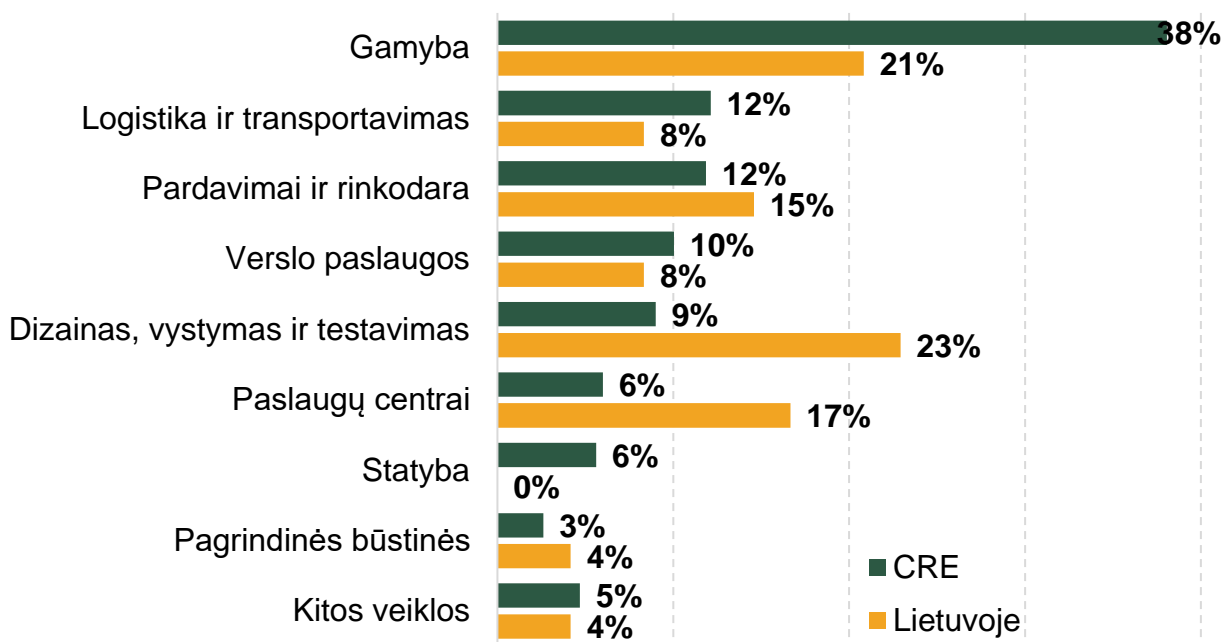
Kiti svarbūs įmonių motyvai, skatinantys investuoti VRE regione – infrastruktūra ir logistika bei reguliavimas ir verslo klimatas – yra taip pat labai svarbūs ir iš dalies gali būti gerinami atitinkamomis valstybės politikos iniciatyvomis. Pavyzdžiui, skrydžių maršrutų sudarymas pagal verslo poreikius padėtų pritraukti daugiau investicijų, ypač į paslaugų sektorius, nes patogus susisiekimas, t.y., galimybė atvykti vienai darbo dienai, yra itin svarbi paslaugų centrams, kitoms verslo paslaugų įmonėms, IT vystymo projektams, MTEPI centrams ir kt.

Įdomu tai, kad 2016 m. tarp svarbiausių motyvų, lėmusių steigimąsi VRE, paminėtos technologijos ir inovacijos. Vadinasi, regionas vis daugiau dėmesio pritraukia iš inovatyvių, technologiškai pažangių įmonių, vertinančių VRE ne kaip vien žemų kaštų lokaciją, bet regioną, išsiskiriantį talentais, gerai išvystyta infrastruktūra, palankiu valstybių požiūriu ir reguliavimu bei gebantį suteikti stiprią technologinę bazę ir sėkmingai vystyti inovacijas.

4.1 TUI projektai VRE pagal veiklas

Kaip ir ankstesniais metais, taip ir 2016 daugiau nei trečdalis visų regione vykdytų projektų buvo gamybos sektoriuje (Pav. 7). Vėlgi, kaip ir anksčiau, daugiausiai juos vykdo automobilių detalių gamyba užsiimančios įmonės (29 proc. visų gamybinių projektų). Akivaizdu, kad regionas buvo ir išlieka transporto įrangos klasterio centras, kuriame nuolatos steigiasi naujos ir plečiasi esamos modernios ir itin efektyvios gamyklos. Daugiausiai šio sektoriaus atstovų dėmesio pernai sulaukė Lenkija, Vengrija, Čekija, Rumunija. Taip pat nemažai gamybos projektų vykdė elektronikos detalių, pramoninių įrenginių ir įrangos bei plastikų gamintojai. Lenkija pritraukia daugiausiai ir šių sektorių projektų.

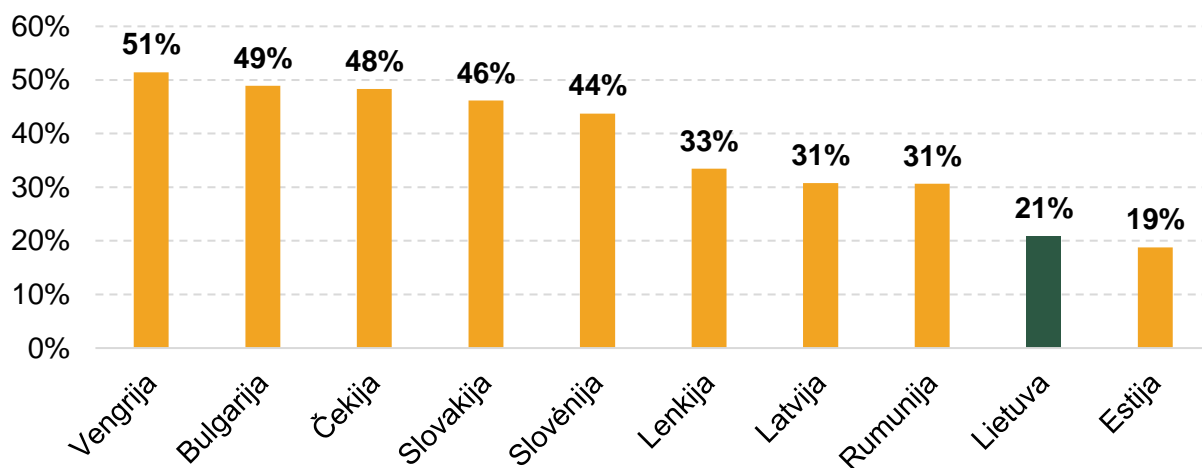
TUI projektai VRE ir Lietuvoje pagal veiklas, 2016 m.

Pav. 7 TUI projektai VRE ir Lietuvoje pagal veiklas. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

Nors Lenkija, būdama didžiausia regiono šalis, pritraukia daugiausiai projektų, vis dėlto pagal būtent gamybos projektų dalį pirmauja Vengrija, Bulgarija, Čekija (Pav. 8).

Gamybos projektų dalis VRE šalyse, 2016 m.

Pav. 8 Gamybos projektų dalis VRE šalyse 2016 m. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

Lietuva tarp dešimties regiono šalių užima priešpaskutinę vietą ir yra vienintelė regiono šalis, kurioje gamyba nėra pagrindinė veikla. Tačiau tai neturėtų būti traktuojama kaip šalies trūkumas. Lyginant su ES vidurkiu, 21 proc. gamybos projektų dalis yra ganėtinai nemaža – ES vidurkis lygus 17 proc. Priešpaskutinė vieta regione pagal gamybos projektų dalį reiškia tiesiog tai, kad Lietuvoje vykdomų projektų struktūra yra kitokia. Kaip iliustruota Pav. 7, Lietuva lenkia VRE vidurkį pagal dizaino, vystymo ir testavimo veiklą vykdančių projektų dalį. Didžiąją dalį šio tipo projektų vykdo programinės įrangos ir IT paslaugų įmonės. Dizaino, vystymo ir testavimo veikla dažniausiai nereikalauja didelių investicijų į

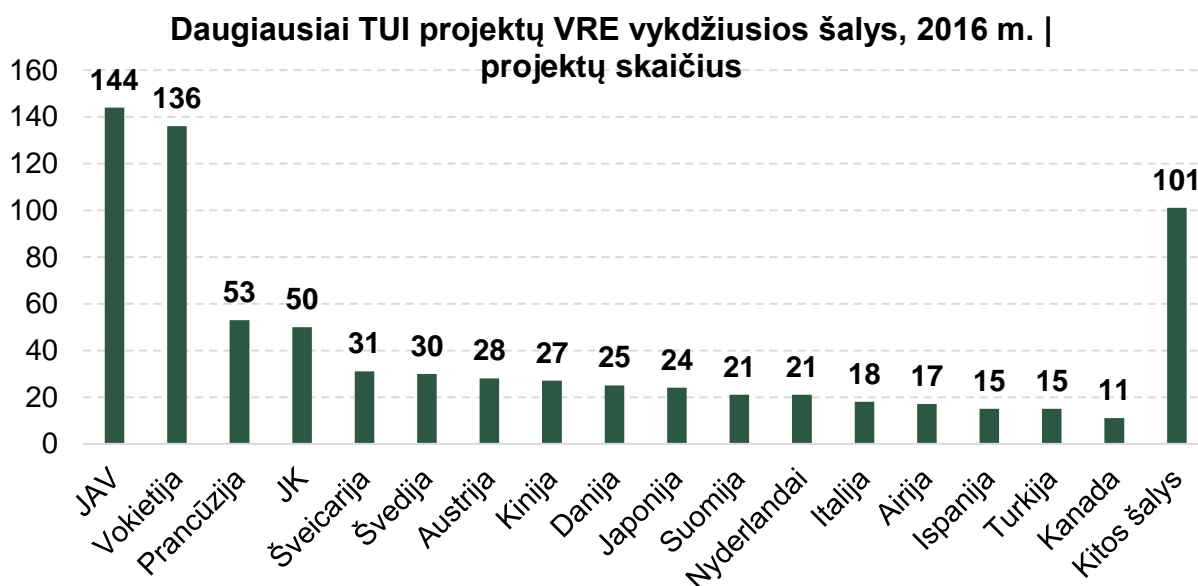
ilgalaikį turta, tačiau šio tipo projektai pasižymi aukštu technologiniu bei žinių intensyvumu lygiu, todėl kelia šalies inovacijų lygį, jų darbuotojams mokami didesni atlyginimai. Ateityje išvystytų IT kompetencijų svarba tik didės, mat tokios sritys, kaip 3D spausdinimas, robotizacija ar biotechnologijos neįsivaizduojamos be IT.

VRE regione vykdomų paslaugų projektų didžioji dalis yra orientuoti į eksportą. Prie tokių priskiriama logistika ir transportavimas, minėtoji dizaino, vystymo ir testavimo veikla, dalis verslo paslaugų, paslaugų centrai ir pan. Tuo tarpu pardavimai ir rinkodara, kurių dalis ES sudaro net 26 proc. (dažniausia vykdoma TUI projektų veikla ES), VRE užima kur kas kuklesnę dalį.

4.2 Daugiausiai VRE investuojančios šalys

Beveik po penktadalį TUI projektų VRE vykdė JAV ir Vokietijos įmonės (Pav. 9). Aišku, kad stiprų transporto priemonių klasterį turinti Vokietija daugiausiai investavo į šio sektoriaus gamybos projektus. Beje, Vokietijos projektai sudaro net virš trečdaliu Čekijoje vykdomų projektų.

JAV projektai yra labiau diversifikuoti. Išsiskiria JAV programinės įrangos ir IT paslaugų įmonės, kurios pernai noriai vykdė dizaino, vystymo ir testavimo projektus. Labiausiai priklausomos nuo JAV investicijų yra Bulgarija, Vengrija ir Lenkija, kuriose šios šalies TUI projektai sudaro atitinkamai 29 proc., 22 proc. ir 21 proc. visų vykdytų projektų.

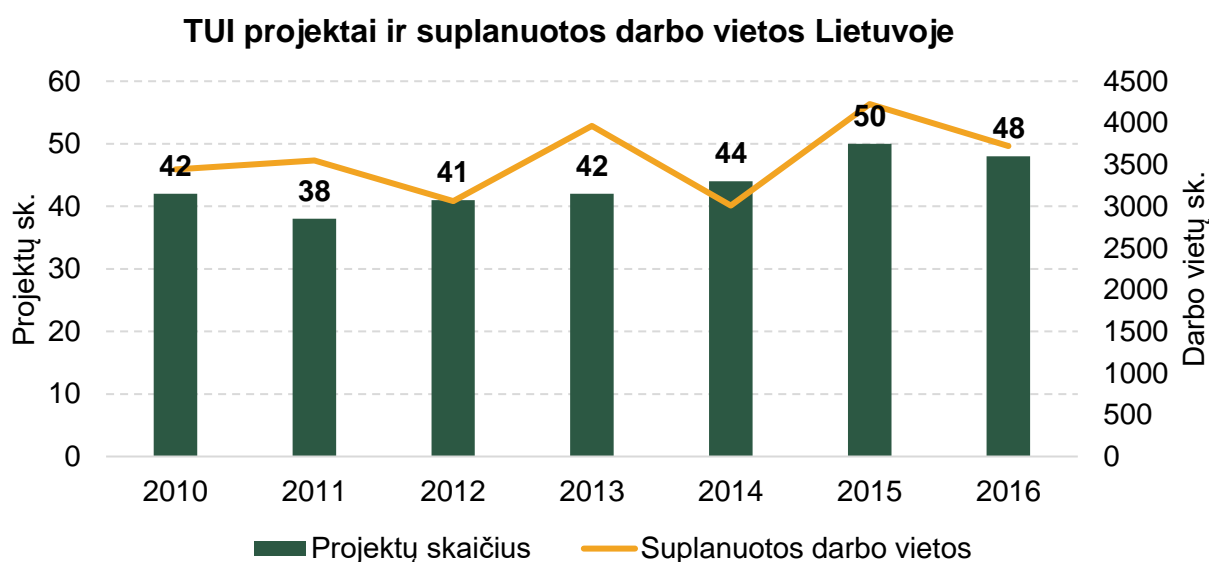

Pav. 9 TUI projektų skaičius pagal investuojančių įmonių šalis VRE regione 2016 m. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

5. TUI projektai Lietuvoje 2016 m.

fDi Markets duomenimis, 2016 m. Lietuvoje buvo vykdyti 48 TUI projektai, suplanavę sukurti 3 724 darbo vietas (Pav. 10). Tai yra kiek mažiau nei pernai, o pagrindinė šio sumažėjimo priežastis – nemaža projektų dalis buvo neviešinti. Beje, ženkli dalis įmonių sprendimą investuoti Lietuvoje priėmė 2016 m. pabaigoje, tad, tikėtina, jų viešinimas vyks 2017 m., todėl tai padidins šių metų rezultatą.

Atkreipiamas dėmesys, kad pagal VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ duomenis, kuriuose įtraukta ir konfidenciali informacija 2016 m. fiksuoti 57 TUI projektai, suplanavę 5 276 darbo vietas. Nors „Investuok Lietuvoje“ duomenys yra tikslesni, vis dėlto *fDi Markets* duomenų bazė yra nepakeičiamas šaltinis, siekiant įvertinti šalies situaciją tarptautiniame kontekste bei pasilyginti su kitomis regiono šalimis.

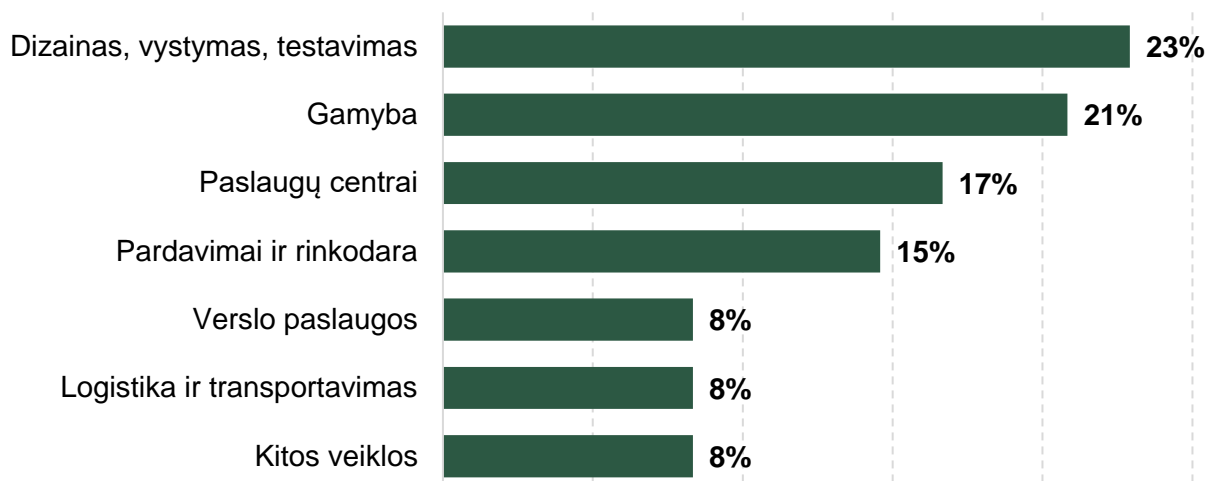

Pav. 10 TUI projektų ir suplanuotų darbo vietų skaičius Lietuvoje 2010-2016 m. Šaltinis: *fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017*

5.1 TUI projektai Lietuvoje pagal veiklas

Lietuvoje didžiausią projektų dalį sudaro dizaino, vystymo ir testavimo projektai (Pav. 11). Kaip jau minėta, šių projektų svarba Lietuvoje kur kas didesnė negu VRE ar visoje ES, ir tai vertinama teigiamai, mat produktų vystymas kelia Lietuvos inovacijų lygį, pasižymi aukštesniu darbo užmokesčiu, skatina startuolių kūrimąsi.

TUI projektai Lietuvoje pagal veiklas, 2016 m.

Pav. 11 TUI projektai pagal veiklas Lietuvoje 2016 m. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

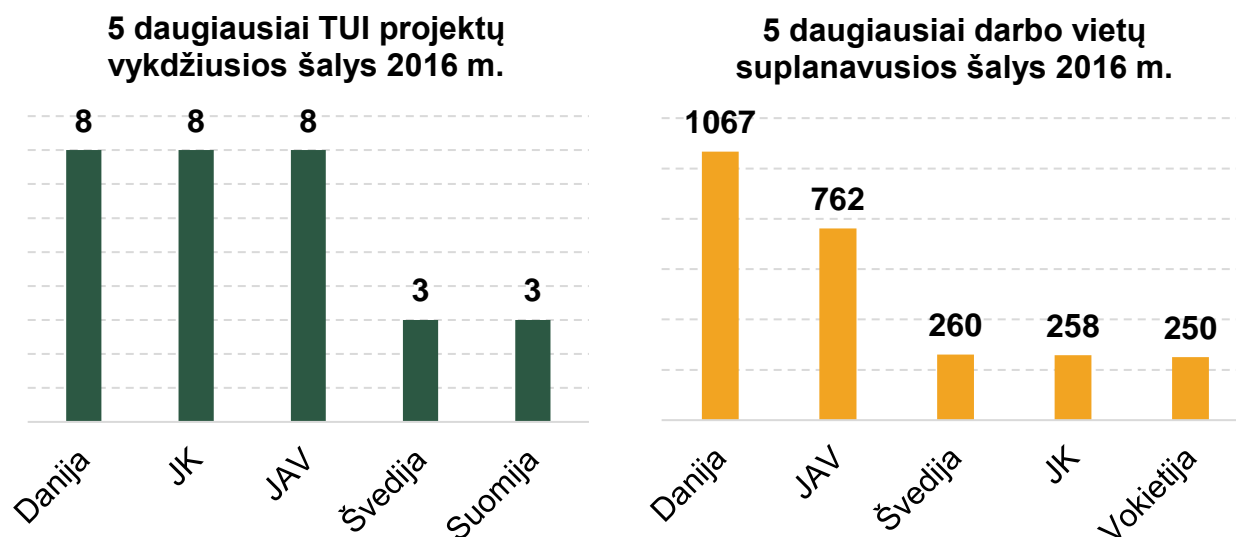
Pagal suplanuotas darbo vietas gamyba bei paslaugų centrai, suplanavę po trečdalį visų 2016 m. darbo vietų, stipriai lenkia dizaino, vystymo ir testavimo projektus (14 proc. suplanuotų darbo vietų). Gamybos nauda Lietuvai stipriausiai pasireiškia tuo, kad šie projektai dažniausiai vykdomi ne Vilniuje, taigi prisideda prie regionų plėtros ir jų ekonomikos skatinimo. Taip pat dažniausiai tokios įmonės investuoja į įrangą, perka žaliavas iš vietinių tiekėjų, taigi atsiradęs papildomas poveikis arba, kitaip tariant, multiplikatoriaus efektas gamyboje yra didesnis.

Tuo tarpu paslaugų centrai, pasižymi dideliu aukštos kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų skaičiumi. Darbo užmokestis juose taip pat yra didesnis: remiantis 2016 m. paslaugų centrų apklausos duomenimis, ne IT srities vyresnieji specialistai paslaugų centruose uždirba apie 1 555 Eur/mėn.¹⁰ – apie dukart daugiau negu Lietuvos vidutinis darbo užmokestis. Tos pačios apklausos duomenimis, vidutinis paslaugų centrų darbuotojų amžius yra 29 metai. Taigi, tarptautinių verslų steigimasis šalyje stipriai prisidėjo prie jaunimo nedarbo mažėjimo. Remiantis *Eurostat* duomenimis, Lietuva išsiskiria didele socialinių ir elgsenos mokslų bei verslo, administravimo ir teisės studentų dalimi, taigi paslaugų centrai gali pasiūlyti darbo vietas didelei daliai šių studijų programų absolventų. Viešojoje erdvėje retkarčiais išsakoma nuomonė, kad paslaugų centrai nėra tokie tvarūs kaip gamyklos, esą juos galima labai greitai iškelti iš šalies, kylant darbo užmokesčiui. Vis dėlto, tokia nuomonė neturi pagrindo. Paslaugų centrai įdarbina didelį skaičių darbuotojų, jų paieška ir apmokymas ilgai trunka, dažnai mokomos net užsienio kalbos. Taigi, dėl operacijų perkėlimo įmonė patirtų didelius finansinius kaštus. Papildomai, tai ne vien kaštai, tačiau ir sklandus visos įmonių grupės funkcionavimas – paslaugų centruose atliekamos funkcijos teikiamos kitoms šalims, taigi tokio centro perkėlimas reikalautų didžiulio planavimo, procesų perdėliojimo ir daug laiko. Galima tvirtai teigti, kad paslaugų centro iškėlimas yra ilgas, daug planavimo ir išlaidų reikalaujantis procesas.

¹⁰ Lithuania's Business Services. Report 2016, Invest Lithuania

5.2 Daugiausiai TUI projektų vykdytės šalys

Po 8 TUI projektus Lietuvoje 2016 m. vykdė Danija, Jungtinė Karalystė ir JAV. TOP 5 šalys sudaro beveik du trečdalius visų pernykščių projektų (Pav. 12). Kaip ir ankstesniais metais, apie trečdalį sudaro Šiaurės šalių projektai. Šių šalių projektų suplanuotos darbo vietos sudaro dar didesnę dalį – net 42 proc.

Pav. 12 5 daugiausiai TUI projektų vykdytės ir daugiausiai darbo vietų suplanavusios šalys Lietuvoje 2016 m. Šaltinis: fDi Markets, the Financial Times limited paslauga, 2017

5.3 2016 m. TUI projektų Lietuvoje pavyzdžiai

Įmonė	Šalis	Veikla Lietuvoje
Adform	Danija	Skaitmeninės reklamos platformos bei programinės įrangos, leidžiančios automatizuoti reklamos pirkimo, analizės ir optimizavimo procesus, vystymas.
Arc4dia	Kanada	Tyrimų, vystymo ir operacijų centras, kuriame planuojama įdarbinti apie 50 IT specialistų, tapsiančių vadinamaisiais baltakepuriais įsilaužėliais (angl. white hat hackers).
Blender	Izraelis	Įmonė Lietuvoje veikia kaip tarpusavio skolinimo rinkos žaidėja, taip pat čia atlieka ir technologinį produkto vystymą. Kompanija ketina per artimiausius trejus metus pasamdyti per 30 darbuotojų ir iš Vilniaus ofiso aptarnauti Lietuvą, Estiją, Latviją ir galbūt Suomiją.

Century Genomics	JK	Biotechnologijų įmonė Vilniuje įkūrė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės veiklos padalinį, kuriame bus vystomas produktas, padėsiantis nuskaityti genomo informaciją ir suteiks mokslines diagnostikos galimybes gydyti nevaisingumo problemas.
Citco	Nyderlandai	Įmonė, teikianti apskaitos ir verslo teisės paslaugas ribotos rizikos fondams, nekilnojamojo turto bendrovėms, bankams ir tarptautinėms korporacijoms, plečia paslaugų centrą Vilniuje.
COWI	Danija	Pabaigusį pirmąjį paslaugų centro Lietuvoje plėtros etapą inžinerinių konsultacijų bendrovė „Cowi Lietuva“ planuoja toliau plėstis ir šiemet priimti papildomai apie 50 darbuotojų.
Cujo	JAV	Tai yra startuolis, patekęs į 20 perspektyviausių „TechCrunch“ startuolių sąrašą. Išmaniųjų namų apsaugos technologiją vystanti įmonė planuoja Lietuvoje įdarbinti 20 specialistų, kurie kurs, tobulins ir testuos technologiją bei vykdys jos techninį palaikymą ir klientų aptarnavimą.
Danske Bank	Danija	Danske Bank planuoja dar labiau didinti savo IT departamento pajėgumus Vilniuje. Bankas pranešė ketinąs šiame departamente įdarbinti naujų darbuotojų ir padidinti jų skaičių iki 650 ar 700.
Dominari	Šveicarija	Nauja gamykla, kurioje įmonė vykdys minkštų baldų surinkimą.
Dovista	Danija	Danijos langų ir durų gamybos lyderė „Dovista“ per artimiausius 10 metų Marijampolės LEZ investuos per 100 mln. Eur ir sukurs apie 1000 darbo vietų.
Fatmap	JK	„Login Startup Fair“ startuolių konkursą laimėjusi trimačius kalnų žemėlapius slidininkams siūlanti britų įmonė „Fatmap“ Vilniuje steigia įmonę. Joje per pusantrų metų numatoma įdarbinti 10 aukščiausios kvalifikacijos programuotojų ir trimačių technologijų specialistų.
GeoPhy	Nyderlandai	Įmonė, teikianti pasaulinės NT rinkos duomenų rinkimo, apdorojimo ir analitikos paslaugas, kuria paslaugų centrą Kaune. Bendrovė planuoja įdarbinti apie 30 patyrusių specialistų, kurie bus atsakingi už duomenų iš viso pasaulio rinkimą ir jų analizę.
Genius Sports	JK	Viena iš pirmaujančių pasaulio kompanijų, teikiančių su sporto varžybomis bei jų statistika susijusius IT sprendimus, pranešė atidariusi technologijų centrą (ang. tech hub) Vilniuje.
Yunnan Dian Hong Group	Kinija	Kinijos juodosios arbatos gamintoja nusprendė registruoti veiklą Lietuvoje ir atidaryti paslaugų centrą, kuris aptarnaus vartotojus iš ES.

Lead Aero	Prancūzija	Kompanija, atstovaujanti techninės priežiūros, remonto ir kapitalinio remonto (MRO) įrangos gamintojus, atidarė filialą Vilniuje. Sparčiai auganti kompanija, kurios metinis apyvartos augimas siekia 70%, Vilniaus biure teiks paslaugas klientams VRE šalyse.
Mars Lietuva	JAV	Gargžduose augintiniams skirtą maistą gaminanti įmonė 8 mln. Eur investuoja į gamybinių patalpų plėtrą ir naują gamybos liniją. Įgyvendinus numatytas investicijas, bus pradėta naujo produkto gamyba. Plečiant gamybą, 800 darbuotojų turinčioje bendrovėje iš pradžių numatyta sukurti 60 naujų darbo vietų, vėliau jų skaičius gali būti dvigubinamas.
Moneta International (Payobin)	Izraelis	Finansinių technologijų bendrovė, valdanti mokėjimų platformą ir teikianti paslaugas daugiausiai elektroninės prekybos įmonėms, įkūrė savo pagrindinę buveinę Vilniuje.
Nasdaq	JAV	Pasaulyje pirmaujanti vertybinių popierių biržų operatorė ir kapitalo rinkų technologijų tiekėja Nasdaq grupė teigiamai įvertinusi Technologijų ir verslo kompetencijų centro Vilniuje pirmąjį – įkūrimo, etapą, nusprendė plėstis toliau ir per ateinančius 2-3 metus įdarbinti dar apie 200 naujų darbuotojų.
Outokumpu	Suomija	Pasaulinė nerūdijančio plieno rinkos lyderė atidarė daugiafunkcinį paslaugų centrą. Jame sutelktos visai grupei svarbios funkcijos, reikalaujančios specifinių finansų, pirkimų, duomenų valdymo ir informacinių technologijų kompetencijų.
PKC Group	Suomija	Elektromechaninių sistemų automobiliams gamintoja, pasaulinė šios srities lyderė, prieš kelerius metus įsteigusi savo padalinį Lietuvoje, pernai Panevėžyje atidarė centrinį Šiaurės Europos logistikos sandėlį.
Promwad	Baltarusija	Elektronikos prietaisus bei programinę įrangą kurianti bendrovė padalinyje Vilniuje planuoja teikti techninio palaikymo paslaugas klientams ES šalyse. Planuojama įdarbinti ~25 darbuotojus.
Ryanair	Airija	Plečiama orlaivių remonto ir techninės priežiūros (MRO) bazė Kaune.
Scoro	JK	Įmonė, užsiimanti verslo valdymo programinės įrangos kūrimu, pernai pritraukė investicijų, tad dalis lėšų bus skiriama plėsti savo pardavimo ir palaikymo komandas visuose penkiuose tarptautiniuose biuruose, taip pat ir Lietuvoje.

Skandinaviska Enskilda Banken (SEB)	Švedija	SEB grupė ir toliau plečia Vilniuje veikiančią paslaugų teikimo centrą ir šiemet numato sukurti iki 100 naujų darbo vietų. Planuojama, kad šių metų pabaigoje iš viso paslaugų centre Vilniuje dirbs 700 darbuotojų IT plėtros, finansinių operacijų, paskolų bei personalo administravimo ir kitose srityse
Stengel	Vokietija	Metalo apdirbimo bendrovė investuoja į gamyklos statybą Skaidiškėse. Čia planuojama gaminti sanitarinių kabinų ruošinius laivams. Įmonė yra viena didžiausių pasaulyje kruizinių laivų statytojų „Meyer Werft“.
StrongPoint	Norvegija	Prekybos technologijų bendrovė „StrongPoint“ pranešė imanti stiprinanti technologijų kūrimo ir vystymo padalinį.
Swedbank	Švedija	2016 m. pradėjo veikti „Swedbank“ grupės nefinansinių paslaugų filialas Lietuvoje. Per kelerius metus filiale planuojama įdarbinti daugiau nei 400 naujų darbuotojų.
Theca	Danija	Lietuvoje jau dešimtmetį veikianti Danijos baldų gamybos UAB „Theca Furniture“ pernai įsteigė padalinį Alytuje. Jame įdarbinta apie 40 naujų darbuotojų ir investuota 2 mln. eurų. Planuojama, jog šio padalinio darbuotojų skaičius turėtų augti iki 100-150.
Turkish Airlines	Turkija	Įmonė atidarė verslo klientų aptarnavimo centrą, kurio specialistai atsakingi už platų spektrą funkcijų, susijusių su svarbiausių bendrovės klientų Baltijos ir Skandinavijos šalyse aptarnavimu. Ketinama pradėti nuo 20 profesionalų komandos.
Vonin Lithuania	Danija	Tinklų ir kitos įrangos žvejybai gamybos įmonė plečiasi – akcininkai nusprendė Azijoje likusią gamybą perkelti į Šiaulius.
Zenedge	JAV	Kibernetinio saugumo bendrovė, vystanti dirbtinio intelekto pagrindu veikiančią kibernetinio saugumo sistemą, plečia produkto tobulinimo padalinį, kuriame kuriama ir nuolat tobulinama programinė įranga, nuotoliniu būdu vykdomas serverinių sistemų palaikymas ir kt.
7marketz	Nyderlandai	Tarptautinę rinkodaros bendrovę į Lietuvą perkėlė projektų vadovas ir vadybininkas iš Minsko. Vadovo teigimu, per dvejus metus Lietuvoje planuojama įdarbinti apie 30 darbuotojų.

6. Pastabos

Apžvalga parengta pagal duomenų bazės *fDi Markets, the Financial Times limited* duomenis. Ši duomenų bazė įtraukia plyno lauko TUI projektus bei užsienio kapitalo įmonių plėtros projektus, kurie kuria naujas darbo vietas, stato ar plečia gamyklas. Įmonių susijungimai ir įsigijimai tarp šių duomenų nepatenka. Svarbu pabrėžti, kad įtraukiami tik viešai žiniasklaidoje skelbti projektai. Dėl šios priežasties duomenų tikslumas nėra 100 proc. garantuojamas. Daugiau netikslumų kyla dėl to, kad viešuose pranešimuose įmonės dažnai neskelbia projektų parametrų, t.y., planuojamų sukurti naujų darbo vietų bei investicijų į ilgalaikį turtą. Tokiu atveju, duomenų bazėje šie dydžiai yra įvertinami, remiantis buvusių panašių projektų parametrais.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad šie duomenys skiriasi nuo VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ turimų duomenų, pagal kuriuos 2016 metais Lietuvoje vykdyti 57 TUI projektai. Skirtumų priežastys:

- „Investuok Lietuvoje“ į TUI projektų sąrašą įtraukia ir tuos projektus, kurie nebuvo viešai skelbti. Apie šiuos projektus sužinome iš įstaigos darbuotojų, dirbančių su atitinkamais projektais. Šie projektai į *fDi Markets* duomenų bazę nėra įtraukti;
- „Investuok Lietuvoje“ projektą įtraukia į suvestinę nuo to momento, kai įmonė patvirtina savo planus, o *fDi Markets* – tik tada, kai apie tai pranešama žiniasklaidoje. Dėl šios priežasties galimai skiriasi projektų priskyrimas atitinkamiems metams (pavyzdžiui, Vokietijos automobilių elektronikos įmonės „Hella“ planuojama gamykla, pagal „Investuok Lietuvoje“ duomenis, buvo priskirta 2016 metams, o pagal *fDi Markets* – 2017 metams).

Nepaisant to, kad *fDi Markets* duomenyse pasitaiko netikslumų, šis šaltinis yra itin naudingas Lietuvos palyginimui su kitomis šalimis, mat naudojamiems duomenims surinkti taikoma ta pati metodologija.

Lijana Lubytė-Medekšienė | Analitikų grupės vadovė

lijana@investlithuania.com | Tel. +370 5 204 7818

Jogailos g. 4, LT-01116 Vilnius, Lietuva

www.investlithuania.com